

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB. PETRINJSKA ULICA BR. 22
 PRIZEMNO. RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

PRETPLATA: GODIŠNJE K 20.—, POLUGOD. K 10.—, ČETVRTGOD
 K 5.— POJEDINI BR. 60 FIL. IZLAZI DVAPUT MJESEČNO.

Na posao!

Dvije su činjenice, koje osobito iskaču u posljednoj zemaljskoj konferenciji: Velik broj delegata, koji se malne po deseterostručio pored svega toga, što prilike nijesu dale, da se sustavno sabire šekel i pored neprilika puta i nestašice pripravnoga rada, a drugo visoki stil čitave konferencije, nad kojim je lebdio duh velikoga momenta, u kome se radjaju velike stvari.

Ova konferencija nije bila samo manifestacija, premda je i kao takova dolično ispunjala svoju zadaću, već je bila prožeta stvaralačkom voljom, željom svijuju, da im se dade osnovka za rad, očekivanjem, da će im se davati vidici u budućnost i mogućnost djelatne saradnje u velikim zadacima, što nas čekaju, i u pravcu ostvarivanja cijionskoga ideala i u pravcu zbiljskoga punoga narodnoga života u snažnoj židovskoj zajednici. Koji su poznavali uzani krug cijonista prije rata, bili vični, da u malome zboru malim sredstvima tek iz daleka potpomažu velike ciljeve, zadovoljavajući se skromno time, da koji čas svoga dana dadu općoj židovskoj stvari, osjetiše se zahvaćeni silno pojačanom strujom, koja traži svijesnu jaku volju, potpuno očitovanje i potpuno predanje cijeloga bića bez kompromisa općenitosti: židovskoj zajednici i njezinu punome životu.

Svaki od nas je znao: onim časom kad je predstavništvo cijonističke organizacije u ime židovskoga naroda tražilo, da se tome narodu ostvare njegove težnje, nastala je za svakoga člana naroda neminovna dužnost, da predstavi cijelome svijetu, da iza onih, koji su stavljali zahtjeve, stoji neslomljiva i potpuno jedinstvena volja onih, u čije su ime govorili.

Ovo mora da se očituje u svakome pravcu našega rada. Mi treba da smo jedna zaokružena jedinica svojim istupom prema vani i treba da svoju unutrašnjost preudesimo tako, te naši zahtjevi, koje drugima kazujemo budu zaista nužni posljedak našeg unutrašnjega bića, koje treba da se snažno našom voljom doista preudesi u duhu punoga židovstva.

Konferencija je to potpuno shvatila. Odatle to, te se o referatu, koji je konferenciji dao program, najživlje rasplela debata, te je čovjek imao osjećaj, da se tim referatom ispunila jedna duboko i živo isčekivana težnja za aktiviranjem židovske volje i u našim krajevima. Ni jednoga glasa nije bilo, koji bi zahtjeve toga pro-

grama bio nazvao preteškima, svaki je znao, da je to najmanje, što je nužno za revolucioniranje duhova, što su odavna u sebi potencijalno osjećali volju za revolucioniranjem, e da joj sada i kinetički dadu izražaja.

Nema sumnje, da onaj osjećaj jakosti, koji je zastrujio cijelim židovstvom iz Engleske i Amerike zamašnim jačanjem nacionalnih naših redova, zamašnom snagom oko stvaranja budućnosti naroda, zamašnim uspjesima naroda bez države, ali solidarnoga i ujedinjenoga u domaji jedne goleme volje, zahvaća i nas ovdje, koji no nikad tako jako, a pored svih nevolja, što su zadesile židovski narod u ovome ratu, tako vedro nije poimao, što u nama leži, čekajući da se izbavi izpod pritiska osjećaja neslobode.

Mi ovdje slijedeći našu braću, koja su osnovala jaku budućnost židovske domaje i židovskoga naroda nailazeći na poimanje doista velikih duhova svih naroda, treba sad najvećim naponom svojih sila da sebi zaradimo dostojni udio u izgradnji našega cijonističkoga ideala i narodnoga života. Ako ikad, a to u ovaj čas činjenice viču jače nego li najznamenitiji govor: Na posao!

Za nas ovdje u državi S. H. S. ova konferencija znači namjesto dojakošnjeg samo pojmovnog jedinstva organizacije osnovku za zbiljsko jedinstvo svega židovstva u državi, svega onoga, koje shvaća da je prošao čas, kad se Židov tako reći pritiskujući se o zid svojim židovstvom prošuljao i mimo riješenja svoga ličnoga pitanja i mimo riješenja svoga odnosa prema nežidovskome svijetu. Predugo smo živjeli raskidani, grupisani u male skupove, stiješteni u nezamjetljive zajednice, vezani sa cijelom židovskom zajednicom samo u groznim časovima krvavih pogroma, samo pod groznim udarima ogromnih boli i rana, što su se zadavale živome tijelu našega naroda, od kojih je zadrhtao osjećaj zatomljenog i prigušivanog židovstva i onih koji ne htjedoše da budu Židovi, a ipak bar negativno moradoše od silnih potresa osjetiti svoje židovstvo: predugo smo tako živjeli, a da bismo odjednom našli onu vezu, koja nas spaja u potpuno i zbiljsko jedinstvo preko granica lokalnih osebina i lokalne skučenosti mišljenja. I tu je konferencija prelila veliki val goleme volje za jedinstvom i na nas ovdje u Jugoslaviji. Tko danas ne osjeća, da pored svih ni-

jansa, pored svih zasebnih nota vućemo zajednički duševni korijen starodrevnoga Izrailja, da je došao čas, te treba da se odbaci sve ono, čime nas je razlučilo ne unutrašnje naše biće, već spoljašnji utjecaji sredina, u kojima živimo, klime, veće ili manje slobode u razvijanju sopstvenoga narodnoga bića, pa da će se onda samo sobom ispoljiti naše jedinstvo nošeno nesavladivom voljom oko izgradnje harmonijskoga cijeloga Židova-čovjeka, na kome leži još uvijek sva težina one neslobode, koju je dugotrajni galut na nas svalio

Takovih u nas, u našim redovima, nema više!

I s toga idemo na posao s vedim osjećanjem jedinstvene volje. Mi znamo, te nije sušta riječ, već pun duševni doživljaj, kad govorimo o svome jedinstvu. To će vodstvu organizacije, to će svim našim narodnim težnjama dati jaku snagu, da stvaraju unutar redova naših i da istupaju prema vani s potpunim autoritetom kao ustavni nosioci volje cijeloga židovstva u Jugoslaviji. To će zajedno onima, koji predu na vretenu udesa židovskoga naroda, dati svu jačinu, koja im treba, da vapaju jednog naroda, vičnog dojako da moli, dadu formu jakoga zahtjeva prema svesvjetskoj cjelini družbe naroda, u kojoj i mi sebi stvaramo dolično mjesto svojom snagom i pobjedom onih ideala, koji su danas svojina najboljih muževa svijeta, a koji spadaju pravadnoj našoj tradiciji.

Mnogo još preostaje da učinimo. Do svakoga nam je člana židovske zajednice, svaki nam je diagocjen. Mi nemamo prava odricati se onih, koji se nas još sa svim ne odrekoše. I ako znamo, da je pretežni dio Židova u Jugoslaviji uz nas, da njihovo narodno židovstvo voljom njihovom iz besvjesnoga čuvstvovanja prelazi okupljanjem u svijesno htijenje, mi ćemo da moralnom veličinom misli, koja nas sajedinijuje, primoramo one, što krzmaju, da se skupe oko našega bića. I mi ćemo da izgradimo našu građu i politički i narodno kulturno. Bili smo optimiste, s toga smo evo na domaku ostvarenja cijonističkog ideala. Optimiste smo, pa s toga znamo, da i izgradnja duševnoga Cijona nije sanja i da će jednoga dana oni, što su zakasniše na raskršću velikoga doba, uskoriti svoje korake, da nas stignu, e da se nadju s nama. Do tog časa još mnogo treba da uradimo. Mi smo rod, kome nije sudjeno da uživa i ubire plodove. Mi smo rod, koji krče, koji priredjuju tlo. Pleme smo velikih naprezanja. Borili smo se sami sa sobom, da nadvladamo u sebi galut u svoj židovskoj zajednici i da oslobodimo duhove.

Zore plodovi. Ali naš zov ne može da ide našoj braći, neka dodju da ih beru, već samo neka porade da zdravi sazriju. Naš zov može da bude samo ovaj: Na posao!

stifog svog naroda, skršena je, Njemačka — socijalistička republika, Austro-Ugarska razbijena, a Turska uništena. Kolo vode velike demokracije zapada, na čelu im Amerika, a oči cijeloga čovječanstva uperene su u Pariz, gdje će se za koji dan sastati mirovna konferencija, da odluči o budućnosti svijeta naroda, da odluči sudbinu potištenih naroda, da i odluči, usvaja li Wilsonove riječi: da je sadanje stanje židovskoga naroda nepravednost, koja tereti savjest cijeloga prosvijetljenoga čovječanstva. —

Ne smijemo i ne možemo ni časka dvojiti, da će odluka pasti u prilog židovskoga naroda, koji traži samo isto, što se svim drugim narodima daje, ali ne smijemo i ne možemo ni mimoići, da sve, što će si izvoštiti židovski narod, imade zahvaliti svojem cionističkom radu, svojoj vjernosti prema samomu sebi. Samo to, da je velika većina Židova uživala svoju narodnost, gojila svoju narodnu kulturu i u najnepovoljnijim prilikama, omogućuje danas židovskom narodu, da stupi u kolo naroda, da zahtijeva, da se i njegove težnje uvažavaju, da i on postigne slobodu, da svojom sudbinom sam određuje; da mu se ne spomenu samo zasluge, koje si je stekao za cijelo čovječanstvo u drevnoj prošlosti i kroz tisuće i tisuće godina, već da mu se dade i mogućnost, da si na svojoj slavnoj prošlosti sagradi časnu i dostojnu budućnost.

Ne tajimo, jer volimo iskrenost, da ih imade, koji su se iznevjerali svojem narodu, koji pod raznolikim izgovorima zatajuju svoju narodnost, koji je iz sebičnih razloga odbacuju, koji ne će da suraduju za židovski narod, jer se ne čute Židovima; ali smo osvjedočeni, da će se i veliki dio ovih osvijestiti, da će uvidjeti, da se ne da narodnost po volji mijenjati; da vlastiti ponos od svakog traži, da se priznade onim, što jest i da je dužnost svakoga prionuti uz svoj narod, jer samo u svojem narodu može naći nutarnje zadovoljstvo, duševno ravnovesje.

Ali znademo i to, da ih takodjer ima, koji se ne zadovoljuju time, da zatajuju svoju narodnost, već polaze tako daleko, da se bore protiv rođenog naroda. Ima ih — nama na žalost a njima na sramotu — koji se ne žacaju denuncirati one, koji svjesno i ponosno ispovijedaju svoju pripadnost židovskom narodu, kao neprijatelje zemlje, u kojoj su se rodili, kao protivnike naroda, s kojim žive. Znadu, da nije istina što govore; rade tako, jer misle, da će time dokumentirati svoju pripadnost narodu, s kojim žive, da će time dokazati svoju ljubav zemlji, u kojoj su se rodili ili u koju su se tek doselili. Zaboravljaju, da se insinacijom antipatriotizma drugomu ne dokazuje vlastiti patriotizam, i da svjesni pripadnici ponosnih naroda malo drže do onih, koji im se narivavaju, a još manje do onih, koji hoće da dodju u njihovo kolo time, da ne samo zatajuju vlastitu narodnost, već dapače izdaju svoj narod.

Patriotizam ne dokazuje se ni izpraznim riječima, a kamo li denuncijacijama i navalama na druge: patriotizam dokazuje se radom. A mogu li ti ljudi ma u jednoj zemlji na cijelom svijetu dokazati, da su oni ma kada više radili za narod, s kojim žive, za zemlju, u kojoj borave, nego li oni, koji se svjesno priznaju kao pripadnici židovskoga naroda. Zar su ovi ma u kojoj zemlji požrtvovniji, nego li nacijo-

nalni Židovi? Zar su više prolijevali krvi, nego li nacionalni Židovi?

Gdje su oni onda bili, kad su se stvarali u Palestini i u Engleskoj židovski bataljuni? Zaista, cijenjeni sumišljenici, jasno i glasno smijemo izjaviti, da Židov, koji svjesno kaže: „Pripadnik sam židovskog, jevrejskog naroda“, da Židov, koji ljubi svoj narod, razumije i štuje težnje drugog naroda, pa znade, da mu je sveta dužnost saradivati u interesu naroda, s kojim živi, s kojim dijeli sudbinu, s kojim tuguje i s kojim se raduje.

Znademo napokon, da ih imade, koji još dalje idu, koji se ne zadovoljuju ni navalama ni insinacijama, već dapače kušaju zapriječiti rad svjesnih Židova oko ostvarenja težnja židovskoga naroda; koji se ne žacaju da potajno bacaju klipove pod noge i stavljaju zapreke onima, koji u vršenju svoje dužnosti prema svom narodu rade za bolju budućnost svog naroda. Znademo, da ima takovih i u našem gradu, znademo, kako su se ponijeli, kad su saznali, da će se držati ova zemaljska konferencija, znademo za njihove konventikle, za njihova putovanja, znademo za njihovo potajno rovanjenje, da nam se onemogućiti ovaj sastanak, premda se po cijelom svijetu ovakovi obdržavaju — znademo sve to, ali ne marimo zato, jer nam to nauditi ne može, — najbolji dokaz, da u ovoj zgradi možemo održati naš sastanak — već nas to samo sokoli na intenzivniji rad — baš kako ne marimo za njih, jer nas ništa ne veže s njima, koji na takav način rade protiv vlastitoga naroda i zasluzuju samo jedno — naš prezir. Sumišljenici, ako dakle ima takovih, koji zatajuju svoju narodnost, ipak možemo ustvrditi, da je to neznatna manjina židovskoga naroda, koja ne može slabiti volju židovskoga naroda, da živi i da učestvuje u kolu drugih naroda kao jednakopravni član. A kako je ta volja čvrsta i odlučna, kako se izražuje kod svih Židova na cijelom svijetu, to dokazuju najjasnije događaji zadnjih pet godina. Početkom 1914. a sve do sredine te godine vodila se je uspješno borba za jevrejski jezik. Kad je buknuo u kolu vozu rat, sve internacionalne organizacije obustaviše svoje djelovanje, i političke i socijalne i kulturne — jedna jedina internacionalna organizacija nije prekinula svoj rad, nije obustavila svoje djelovanje — a to je svjetska cionistička organizacija. Premda su Židovi u raznim državama pripravnošću vršili svoju državljansku dužnost, ipak je ostala veza, koja ih je spajala, ostala je zajednička pripadnost vjernost svojem vlastitom narodu.

Naravno, da se je obzirom na prilike nastale uslijed rata rad morao u koječem ograničiti. — Politički rad u državama, koje su vodile rat, u prvo vrijeme, bio je gotovo nemoguć. U Njemačkoj, u bivšoj Austroug. monarkiji bio je svaki politički rad jednako kao u carističkoj Rusiji strogo zabranjen, a i u Engleskoj i u Francuskoj obzirom na oficijelnu carističku Rusiju nije bio uputan, premda o zabrani političkog cionističkog rada tamo ni govora bilo nije. — Možda je i utjecalo na to, što je početkom rata uži akcioni odbor ostao u Berlinu — nu držim, da i onda, kad bi se odmah bilo sjedište prenijelo u neutralnu zemlju, izgledi za politički rad ne bi znatno porasli bili. Obziri na carističku Rusiju, s kojom je onda antanta računala, bili su — prevažni. Tim

intenzivniji bio je rad za židovski narodni fond, koji je odmah na početku rata, kao legalizirana engleska institucija prenio svoj glavni biro u Haag. — U svim velikim državama marljivo se je sakupljalo, a osobito u državama, koje nisu bile stupile u rat, a navlastito u sjedinjenim državama sjeverne Amerike znatno su porasli prinosi za ovaj fond.

Uz to radilo se što većim marom oko uzdržavanja naših kolonija i institucija u Palestini, jer ako i nije bilo moguće ni pomisliti, da se rad u Palestini proširi, ipak je trebalo barem nastojati, da se ono, što je stvoreno bilo, uzdrži.

Kad je Turska stupila u rat, naravno, pogoršale su se znatno prilike u Palestini, a isto tako pogoršale su se dnevice prilike Židova u Rusiji, a navlastito u Poljskoj, koja je bila u prvom redu pozorištem rata. Držim, da mi nije nužno oertati Vam jade i muke ruskih i poljskih Židova. Bespravni u mirno doba — a upravo robovi za vrijeme rata. Neopisiva progonstva, pogromi oficijelni i neoficijelni. Bijeda na sve strane. Samo pomoći, i to izdašnoj pomoći, u velikoj mjeri sa strane američkih Židova, možemo zahvaliti, da židovski narod u tim zemljama nije sasvima postradao. Milijune i milijune dolara odaslase američki Židovi — a vlada velike američke republike stekla si je vječnu harnost židovskoga naroda time, što nije ni časak oklijevala, da činom podupre nastojanje američkih Židova. Krasan izražaj našla je ta potpora, koja je i na čast slobodnoj američkoj republici u tom, da je predsjednik Wilson odredio po svoj Ameriki pomoćni dan za židovski narod.

Dok je nastojanje američkih Židova bilo početkom filantropske naravi, skoro se je tamo počeo buditi nacionalni židovski duh, navlastito, kad su događajima u Rusiji i u Poljskoj američki Židovi bili podučeni, da židovski narod živi, da hoće živjeti i da nema izlaza iz martirija tog naroda, dok i on ne dobije svoju javno-pravno osiguranu domaju, dok i on ne bude priznat jednakopravnim narodom.

Medjutim — u prvoj polovici 1916. započne u Engleskoj intenzivniji politički rad. Pokojni naš Členov i član užeg akcionog odbora Sokolow, koji se je preselio u London, u zajednici sa prof. Weizmanom, vodjom engleskih cionista, zainteresovaše ne samo englesku štampu i javnost, već i vodeće krugove engleske za težnje židovskoga naroda i za cionističke ideje, koje izražuju te težnje. Neumorno i nemareći za razne zapreke nastojahu i odlučujuće židovske krugove osvjedočiti, da samo pridruženjem k cionizmu Židov svoju dužnost prema svojem narodu vršiti može. I uspije im. Već u veljači god. 1917. započese prvi oficijelni pregovori između ovlaštenih zastupnika engleske vlade i cionističkih delegiraca. Cionistički zahtjevi budu formulirani i to u glavnomu smislu Bazelskog programa, da židovski narod traži javno osiguranu domaju u Palestini, da se prema tomu imade priznati židovski narod u javnopravnom smislu, da se imade židovskom narodu osigurati njegova djevodina Palestina i da se imade priznati njegovo pravo na samoupravu i na njegov jezik u Palestini i jednakopravnost naroda izvan Pelestine.

I u Francuskoj i u Italiji započeo je politički rad, te su već u junu 1917. izrazile vlade tih država svoje simpatije za cionistička nastojanja. Isto tako nastavljen

je rad i u Americi, te koji štampa toli vlada, zagovaraše cionističke težnje.

Neću da se upustim u detalje rada svjetske organizacije, odnosno akcionog odbora, moram ali da spomenem, da je rad postao još intenzivniji, kad je uslijed revolucije u Rusiji nestalo carizma, kad su milijuni ruskih Židova mogli izjavama u nebrojenim skupštinama podupirati nastojanja članova akcionog odbora, te je već drugog novembra 1917. polučten upravo odlučan uspjeh. Toga dana primio je Lord Rotschild od državnog tajnika za vanjske poslove, Balfoura, pismo, koje u u prevodu glasi:

Ministarstvo vanjskih poslova

2/11. 1917.

Moj dragi Lorde Rotschild!

Vrlo me raduje priposlati Vam u ime vlade Njegova Veličanstva slijedeću izjavu simpatije sa židovsko cionističkim nastojanjima, koja je izjava ministarstvu predložena te po istomu odobrena:

Vlada Njegova Veličanstva s prijaznošću gleda na utemeljenje narodne domaje za židovski narod u Palestini te će se uvelike naprezati, da ostvarenje toga cilja olahkoti primjećujući jasno, da se neće ništa izvršiti, što bi povrijedilo građanska prava postojećih nežidovskih zajednica u Palestini ili što bi moglo suziti prava i politički položaj Židova u kojoj drugoj zemlji. Molim Vas da ovu izjavu saopćite cionističkom savezu.

Arthur James Balfour.

Ne trebam na dugo i široko razlagati koliko važnost imade ta izjava. Ta izjava sadržaje ne samo priznanje židovskoga naroda, ne samo priznanje historičkog prava tog naroda na Palestinu, već i obećanje, da će se Engleska naprezati, da ostvari pravo židovskoga naroda na Palestinu i jamstvo, da ostvarenje prava židovskoga naroda u Palestini nema ni u kojem pogledu suziti jednakopravnost, bilo građansku bilo političku, Židova u zemljama izvan Palestine. Uvažite li, da se toj izjavi poslije pridružila Francuska, Italija i Amerika, to sigurno ne kažem odviše, kad tvrdim, da židovski narod može sa najboljim nadama u budućnost gledati, ako i nisu prihvatile tu izjavu, bivša imperijalistička Njemačka, međutim propala Austroug. monarkija možda svojoj saveznicu Turskoj za volju, koja je u medju vremenu bila pokušala da po zloglasnom Džemalj-paši upravo uništi židove u Palestini, što joj na sreću uspelo nije, dijelom uslijed intervencije Njemačke izazvane po cionistima, dijelom uslijed intervencije Amerike, dok ista nije bila stupila u rat. Nema pako dvojbe, da se čehoslovačka republika podpuno slaže s tom izjavom velevlasti entente — to nam zajamčuje već predsjednik Dr. Masaryk, koji je uvijek jasno svoje simpatije za cionističke ideje očitovao. Ne sumnjam ni za čas, da će se i vlada naše Jugoslavije poistovjetovati sa ententom, kako nam je i prigodom predaje našeg memoranduma po Nar. Vijeću rečeno, a uvjereni smo, da će i svi ostali kulturni narodi rado pristati, da se ispune želje i težnje židovskog naroda. A bude li koji od tih naroda protiv toga — držim, velike demokracije antanta znat će sredstva, znat će puteve, da se ono što su priznale kao pravedno i izvrši.

Znadete, da je skoro iza te izjave en-

gleske vlade sva Palestina po Engleskoj osvojena, znadete valjda, da je već u proljeću godine 1918. pod vodstvom prof. Dr. Weizmana izaslana po Engleskoj cionistička komisija u Palestinu te da je dne 11. travnja položen temeljni kamen za židovsku univerzu u Jerusalajimu, a čin taj popraćen izrazom simpatije od svih vlada ententinih velevlasti, a naročilo vrlo toplim izrazom simpatije sa strane Wilsona.

Novo će vam ali biti da je engleska vlada glasom izvješća „Times“ od 4. II. 1918. povjerila Anglo Palestine Company, utemeljenoj i afiliranoj cionističkoj banci Jewish Colonial Trust da provede finansijske operacije engleske vlade i engleskih vojničkih oblasti u Palestini. Time je Engleska iskazala svoje osobito povjerenje cionističkoj banci, koja to povjerenje i potpuno zaslužuje. Ove banke utemeljene su da podignu gospodarstvo Palestine u interesu židovske kolonizacije, da podavanjem nuždih vjeresija priskoče Židovima, koje hoće da se usele u Palestinu, da si tamo stvore nov život. Razumijeva se samo po sebi, da će se djelokrug tih banaka znatno proširiti, da će ali i zahtjevi, koji će se staviti na te banke biti vrlo znatni. Tim znatnim zahtjevima moći će ta banke tim laglje udovoljiti, čim je veći njihov kapital. Kapital nije fiksiran, jer ne mora biti fiksiran po engleskom pravu te uslijed toga mogu te banke prema potrebi povisiti svoju glavnicu izdanjem daljnjih dionica. One mogu izdati toliko dionica, koliko se uplati. Interes jest židovskog naroda, da kapital svih banaka bude što veći pa držim, da ne će biti nijednog svjestnog iole imućnog Židova, koji si ne će nabaviti dionice tih banaka, a tim prije, što su to engleske dionice, koje će se vrlo povoljno ukamatiti, jer nema dvojbe, da će biti za te banke puno posla.

Svom energijom radi se sada po akcionom odboru, da se riješe praktična pitanja, Politički odnošaji bit će uređeni na mirovnoj konferenciji, a treba podjednako ishoditi da velevlasti antante svojom potporom i omogućće uselenje Židova u Palestinu u velikom stilu i da židovski narod sam svojim radom doprinese ostvarenju svojih težnja.

Jer nefaljeno — preduvjete mogu nam stvoriti velevlasti, mogu nam dati Palestinu — ali osvojiti Palestinu i fizički i duševno, gospodarstveno i kulturno, može samo židovski narod sam — svojim radom, svojim marom i svojim ljudima. Ne će li se useiti Židovi u Palestinu, ne će li tamo raditi — nikad ne će biti židovske Palestine — ali mi znademo, da je težnja naše mladeži Palestine, da je i mladež naša — budućnost naša — voljna raditi, mi znademo, jer to nas uči povijest, da židovski narod razumije rad i materijalan i duševan te stoga možemo mirne duše reći: Mi hoćemo, da se nikad ugasla želja židovskog naroda izpuni, mi hoćemo si osvojiti Palestinu, mi svi hoćemo da surađujemo kod toga velikog djela i činom i savjetom, svaki po svojim silama, a što čvršćom voljom hoćemo, to moramo postići, to ćemo i postići.

Iz toga referirao je g. Lav Stern o „stanju Židova i radu cionističkog saveza u Jugoslaviji od 1913. do danas“.

Izvješće o petgodišnjem radu je teško i opsežno i onda, ako se i ne radi o vremenu, gdje je četiri i pol godine vladao bezprimjeran rat, koji je doveo do toliko i takovih promjena u odnosima naroda, država i gospodarskog života. Te se promjene dakako moradoše duboko zarezati i u cionistički pokret, u svijetu i kod nas. Mobilizacija nam oduze sve glavne radnike. „Židovska smotra“ prestala je da izlazi. Svaki željeznički i poštanski pro net prestade, kontakt izmedju svjetske cion. org. i nas, te izmedju nas i pokrajine prestade, ratna psihoza i ratne naredbe onemogućise svaki rad. Pokojni Herman Licht i Klara Barmaper počinju 1915. opet raditi potihom na svoju ruku, dopisuju pomalo sa pokrajinom, sabiru novac, šalju ih i objelodanjuju ih u Beču. Kad je Herman Licht umro, nastade praznina, dok se Lav Stern ne oslobodi vojništva te preuzima vodstvo ujedinivši sve agende u svojoj osobi. Pokušavao je, da uspostavi ponovno kontakt sa pojedinim mjestima, no uspjeh bio je slab, jer povjerenici nijesu bili na svojim mjestima. Bolje prilike nastadoše istom osnivanjem B'not Cijona u Zagrebu. Židovska omladina opet počinje cionistički rad. Stvara se lokalni centrum, koji treba da organizaciji dade sila za svladavanje novo probudjenog rada. Osjećalo se dōskora potreba lista i osnovan je u rujnu 1917. „Židov“. Rad je svakim danom rasao, a s radom i uspjeh. Naš list svagdje je oduševljeno primljen. U provinciji stvaraju se društvo, u Sarajevu oživljuje žid. nacijon. društva, a 1918. priredjuje se već više „Herzl svečanosti“ i makabejskih slava.

Potaknuti našim radom i agitacijom, koju smo razvili, javljaju se asimilanti sve žešćom borbom. U svojoj borbi služe se ocrnjivanjem patrijotizma cionista u vrijeme, gdje se protužidovski pokret tako silno razmahao. Ne ulazeći u temu patrijotizam i cionizam konstatuje govornik, da se cionistička org. izjavila neutralnom prema svim zaraćenim vlastima, dok se prvaci asimilanata u cijeloj centralnoj Evropi, pa i kod nas, posvema poistovjetili sa imperijalističkom „hurratriotskom“ politikom srednjoevropskih vlastodržaca. Predstavnici zagrebačkih asimilanata označili su ententu „našim pohotnim neprijateljima“. Rabota asimilanata nije uspela, oni se ne usudjuju na očigled naših uspjeha, da javno istupaju, no tim više rade podzemno i potajno, pa i u zadnje vrijeme, gdje su nam htjeli osujetiti održanje zem. konferencije.

Slom centralne Evrope i nove prilike daju nam sve više mogućnosti za rad premda je nastanak nove slobode, kao i drugdje, i kod nas okaljšan protužidovskim izgredima. To nas ne čudi tako, mi smo to i očekivali. Kraj držanja hrvatske javnosti i pisanja hrvatske štampe nije moglo drugačije da bude Boli nas, da se kod nas nije našao ni jedan jedini glas prosvjeda, nijedan list i nijedna grupa, koja bi ustala protiv ovog nekulturnog antisemitizma. Nadamo se, da će u novoj slobodnjačkoj, ujedinjenoj državi SHS. biti bolje, da će se naša javnost ugledati u demokratsku Srbiju. Predstavnici saveza cionističke org. u Jugoslaviji predali su Narodnom Vijeću SHS. spomenicu (nakon što je odbor već

prije sloma proglasio svoje stanovište prema Jugoslaviji), koja je bila dolično primljena. U Sarajevu osnovan je politički odbor Židova. Sve su mjesne cion. org. priznale zem. odbor saveza predstavnikom žid. naroda u Jugoslaviji. Svagdje drže se brojne i vrlo uspjele skupštine, a Židovi u velikom broju pristupiše našoj organizaciji. Mi danas moramo svakoga opominjati, da se osvijesti i uputi, prije nego stupa u cion. org., jer ne možemo dopustiti kompromitiranje čistoće našeg ideala. O opsežnom radu u pojedinim mjestima, osobito u zadnje vrijeme, gotovo i nije vrijedno detaljno govoriti u času, gdje stojimo pred kud i kamo većim mogućnostima. Svaki Židov treba da skrajnom odanosti i požrtvornosti svojim radom pripomogne, da teško prelazno doba besprimjerne seobe naroda što brže i lakše i uspješnije prodje, te da svaki cionista svoj život dovede u sklad s idealom ispunivši ga židovskim vrijednotama.

Referat Mirjame Weiller: Rad žid. narod. fonda i njegovog povjereništva za Jugoslaviju.

U decembru navršilo se 17 godina, otkako je fantastična ideja cionizma počela poprimati pozitivne obrise.

Šapira je potpuno razumio, da se treba vratiti zavičajnoj grudi, on je jasno vidio da davna nesreća njegova naroda leži u tome, što nema svoga doma. Sad je nastalo pitanje, kako da se dodje do posjeda u Palestini. Znao je on, da se na pomoć bogatih nije moglo računati, ta već Herz je zaludu kucao na vratima bogataša. Njima je bilo dobro, pa su od vjeka radje davali i najveće svote za nežidovske svrhe nego i najmanju za židovsku. Jedina je nada bila i Šapiri u puku, u masi. Ta treba domovine, pa ta će si je i pribaviti. Nije se Šapira rugom dao odvratiti od svog nauma, on se nije obazirao na mišljenja drugih, da je akcija preuranjena, da treba prije, da se cionistički pokret učvrsti u organizaciju, a onda tek da se predje pitanju narodnog fonda.

Šapirino društvo „Cijon“ u Heidelbergu osnovano u 80im godinama, bilo je prvi predteča narodnoga fonda. Siromašni studenti a i on sam, doprinosili su svaki novčić, kojega su se odreći mogli, u to društvo. Tu sreću, da vidi ostvarenje svojih želja, nije Šapira doživio, umro je moleći prijatelje, da svom snagom nastoje, da prodre njegova ideja.

Tek 1901. na petom cionističkom kongresu utemeljen je narodni fond po prijedlozima inžinira Johana Kremeneckog. Ostvarenje bazelskog programa „židovskome narodu pribaviti ravnopravnu domaju u Palestini“, pomoću velike organizirane samopomoći, mora stajati na čvrstom principu „sve kroz narod, za narod“ Siromašni i bogati moraju pridonositi, pa tako ne će njihovo djelo pripasti pojedincu, nego bit će vlasništvo čitavog naroda. Tim načinom izbjeći će se raznim špekulacijama zemljišta, a što je najglavnije, spriječit će se odnarodjenje židovske grude. Nabavi li privatni posjednik zemljišta, nastojat će, da mu se čim više rentira, pa će radi toga namjestiti nežidovske radnike, koji su jeftiniji, a opazili smo u povijesti, da zemlja dobiva karakter onog naroda, koji je obrađuje. Narodni fond daje u zakup zemljište na 49 godina, koje prema želji daje baštinicima opet u zakup na 49 godina.

Ta ideja zajedničkog zemljišta i zakupa nije nikla ni u glavi Kremeneckog, Šapira, ni Herzla, nego je mi nalazimo već u najstarijoj davnini. Izraelski ratnici su zajednički pod Jozom zauzeli svetu zemlju i zadružno je razdijelili među 12 plemena, a svako pleme opet razdijelilo je zemlju među slobodne ljude, da ju vječno uživaju kao zadružno dobro, jer zakon veli: Bog sam je vlasnik zemlje, a svi smo mi tek zakupnici. Ne smije tek pojedinac da si zemlju prisvoji i da raspolaže s njom prema svojoj volji, nije pojedinac zvan, da drugome krade i zrak što ga treba za život, narod treba da bude cjelina zastupana po svakom članu, koji ima jednako pravo na uživanje i obrađivanje jednog dijela zemlje: „Ako ćete saslušati ove zapovijedi stanovat ćete u svojoj zemlji“.

Narod nije slušao riječi zakona i bio je osuđen, da kroz dvije hiljade godina luta od zemlje do zemlje. Ako hoće opet da mu njegova vlastita zemlja pruža hrane ako hoće, da se odmori pod sjenom palmnog drveća, treba, da se vrati riječima zakona, koji veli: Zemlja pripada samo čitavom narodu, a ne pojedincu, pojedinci bit će tek nasljedni zakupnici zemlje.

Tim davanjem zemlje u zakup postizava narodni fond dvoje. Prvo pruža priliku jadnom galutskom Židovu, da si nadje nakon tolikog lutanja i muke miran svjetlo dom, a drugo stvara od njega seljaka, time polaže najčvršći temelj židovskoj državi.

Da potpuno izvrši tu svoju zadaću, t. j. da stvori iz židovskih blijedih gradjana opet zdrave tamnoputne seljake, udesio je narodni fond i svoj rad: Uveo je darivanje drva. Kad svaka fondova akcija ne bi bila od silne važnosti, gotovo bi rekla, da je darivanje drveta jedna od najvažnijih. Nekad je Erec Izrael bio napunjen bogatim nasadima i gustim šumama. Galut je silno dugo trajao i naši pioniri, koji se vraćaju opet svojoj zemlji, nalaze je u opustošenom stanju. Uslijed toga nastale su i klimatične promjene, vode se isušile, a doline pretvorile se u neždrave močvare, koje su uzrok mnogim strašnim bolestima. Ako hoćemo da nam naša stara domaja opet procvate, treba da ju lišimo njenih rana i da ju izliječimo.

Kad se narodni fond pobrinuo, da zemlji bez naroda privede narod bez zemlje, morao je odmah i pomisliti na kuće, u kojima će taj narod stanovati. Ta potreba očula se najviše, kad je kruta sila prisilila jadne jemenske Židove, da se naglo usele u Palestinu. Tamo su se našli bez krova izloženi na milost i nemilost vremenu, spavali su i stanovali pod vedrim nebom.

I naši prvi pioniri, naši mladi studenti ne samo, da su se mučili sa tlom, jer je bilo silno zapušteno, već im je uz sve te muke manjkao i krov nadglavom. Pretpostavljali bi, da su ti mlaci smalaksali. Ali ne! Oni su ustrajali, jer su ljubili silno domaju svoju. Bio je tu uzvišeni ideal, koji ih je neprestano poticao na daljni rad. Njihovoj ljubavi, njihovoj željeznoj volji ima da zahvali svoj opstanak prva židovska kolonija.

Narodni je fond 1912. uveo akciju darivanja za radničke kuće, koje se grade u blizini velikih kolonija tako, da židovski radnici nadju zarade. Budući da svaku kućicu okružuju bašća i zemljište, može radnik da si osnuje lakše obitelj, a jer kuću dobiva uz amortizaciju na 18 godina, pri-

ljubit će se uz selo i nestaje bojazni, da bi nam pobjegli u grad i postali opet gradjani. Taj bijeg ponajviše spriječava akcija osnivanja zadružnih kolonija. Seljačka zadružna akcija najvažnija je metoda naseljavanja useljenika bez kapitala. Na čelu zadruge je strukovni upravitelj kod kojega radnici uz dio dobiti rade sve dotle, dok se ne izobrazu i onda se članovima zadruge predaje cijelo dobro na vlastitu odgovornost. Dobrobiti te metode naseljavanja su mnogostruke. Zadruga uči židovskog gradskog radnika da obrađuje zemlju, a budući da radnici zadruge mogu biti samo Židovi, to nestaje onog zla, „židovsko dobro, a nežidovski radnici“. Oko takove zadruge nasele se obrtnici, intelektualci, koji takodjer dobivaju kućicu sa komadom zemlje za obrađivanje i tako nastaje kolonija, koja, ako se rentira, postaje kreditnom bazom za druge zadruge. Prva se takova zadruga osnovala 1911. u Merchaviji. Židovski je narodni fond kupio zemljište, dao novac za zgradu, bunare, itd. i predao dobro zadruzi u zakup. Sa napetošću očekivao se uspjeh i razvitak te prve zadruge. Prve dvije godine radila je zadruga sa deficitom, ali to je bilo posve naravno, jer se u zapušteno tlo trebalo da uloži mnogo truda i novca, dok joj je uspelo, da ga opet plodnim učini. No ako se i nije odmah materijalni uspjeh vidio, moralan se neočekivano brzo pokazao, jer već je 1914 upravitelj dobra mogao isto prepustiti samoj zadruzi, koja je sama između sebe izabrala komisiju, da vodi zadrugu. Zadruga u Merchaviji imade 35 člana, ali u sezoni zadruga može da zaposli do 80 radnika. A slična zadruga narodnog fonda jest Daganijah. Ova se je i mnogo prije rentirala, jer je ležala na boljem tlu. O pravom materijalnom uspjehu ne može se govoriti, jer jedva što su te zadruge osnovane, nastao je rat, nastala je borba, da se ono, što već jest, bar uzdrži.

Nije se narodni fond ograničio samo na kolonije, na zemljišta, nego posvetio je svoju pažnju i onim useljenicima, koji su se povukli u gradove. Nastojao je, da stane put Halukistima, učeći mladež obrtu i brineći se za izgradnju higijenskih dijelova grada, jer kako Členov veli: U getu rodio se nagon za tjesnoćom, strah pred svijetlom, zrakom, drvećem i cvijećem, a taj nagon, koji dušu Židova ubija, a tijelo krši, taj nagon galutski Židov prenosi i u one krajeve, gdje ima pravo na slobodu i na život. Dakle već iz higijenskih kao i uzgojnih uzroka trebalo je sagraditi nove židovske djelove grada, a ujedno bio je tu po srijedi i politički momenat. Trebalo je stanovište i ugled Židova u zemlji podignuti i njihovu sposobnost pred svijetom dokazati. I tako nastane prekrasni dio grada u Jaffi, Telaviv — brežuljak proljeća. Brzo su ga sagradili, snabdjeli divnim nasadama, uveli vodovod, kanalizaciju i rasvjetu.

Narodni je fond u principu odobrio svotu od 40.000 fr. za gradnju sinagoge Židovskom institutu za tehnički odgoj u Haifi odobrio je 100.000 Fr. za temeljnu kupnju, a za utemeljenje židovskog sveučilišta 50.000. To sveučilište, kojemu je nedavno Weizman položio temeljni kamen, bit će ne samo kruna palestinskih poduzeća nego ujedno i duševni centrum svega židovstva, bit će mjesto po kojem će si duševne sposobnosti Židova protrti put do visine, ali sad ne više kao veličine onog

naroda, u kojem žive, nego kao veličina svog vlastitog židovskog naroda.

Daleko bi nas zavelo, kad bi sve institucije narodnog fonda nabrajali, mislilo se tu na ekonomiju, obrt, znanost, a i na higijenu. (Bezalelu je također išao na ruku, — u zgradama narodnog fonda nalazi se prvi židovski narodni muzeum u 3 dijela: odio za umjetnost i umjetni obrt, antični prirodopisni i numizmatički). U kratko vrijeme svog opstanka narodni je fond mnogo toga učinio i mi možemo sa ponosom da bacimo pogled na naše kolonije u Palestini. Sve su kolonije osnovane prije rata, u ratno doba nije se moglo ni pomisliti na osnivanje novih. Zato ali narodni fond nije mirovao, nije mogao mirovati, jer nije bijeda pritisla samo one krajeve, nego su se bojevi vodili i tamo, gdje su se nalazile kolonije naših židovskih seljaka. Da nije bilo fondove pomoćne akcije u Palestini, zlo bi bile prošle nove kolonije, a i jadni evakuirani iz Galileje. Sreća je po kolonije bila, da je prošle godine dobra žetva bila, pa su se neboje kolonije znatno pridigle. U Daganji, koja leži na Tiberijanskom jezeru, bila je čista dobit 65.000 zlatnih franaka.

Isto tako se pridigla i zadružna kolonija Merhavija, koja je po prvi put imala čistog dobitka 17.000 zlatnih franaka. Gan Smuel i Chedera također su dobro prošle pa i djevojačka farma Kineret moći će prošlogodišnjim dobitkom sve svoje gubitke tijekom rata nadoknaditi. Velika je sreća bila to obilje žetve, jer se tako lakše nabavilo žita za jadne palestinske evakuirane. U ratu se uopće dokazalo, da su farme narodnog fonda najčvršći oslon Jisuva. Nije samo produkcija žita tome doprinjela, nego i svježih duh, kojim odišu te naše farme, mnogo je učinio za poboljšanje stanja. Kad sam već spomenula djevojačku farmu Kineret, — ajde, da se časak pozabavimo sa važnosti žene u palestinskom pitanju. Rat je dokazao, da žena nije više pepeljuga, on joj je pružio priliku da zbaci odijelo posuto pepelom i obuče ono pravo, koje joj i pristaje. Nije ona stajala postrance, dok su se muževi i braća borili. Borila se i ona, možda još i više. Židovski je muž došao ženu potisnuo u kuhinju ili u boljem ili gorjem slučaju i u salone, ona je doduše dijelila njegove brige, ali o pravoj borbi za korien kruha da očuva svoje mile od gladi i propasti, to joj je većim dijelom bilo strano. Rat je nastao. U prvi čas bilo se bojati, da će sve ono, što je sazdao muž propasti, ali kad se žena otrešla prvog groznog utiska rata zasukala je rukave i preuzela posao muža. Takova žena, koja je kroz četiri najužasnije godine ustajala i konačno izišla kao pobjednica, pruža nam jamstvo, da je sposobna, za svaki rad u našoj domaji.

Važnost njenog rada od silne je znamenitosti. Neću govoriti o ženi liječnici, činovnici itd., nego o ženi seljanki i ženi odgojiteljici djece. Žena seljanka nije zvana, da dijeli teretni posao svog muža na polju. Ona je čuvarica kućnog ognjišta, njoj pripada njena bašća, a pogotovo joj pripadaju djeca. L. njih ona može stvoriti prave palestinske seljake, na njima se ne smije više vidjeti galut, — taj im tek mora biti poznat kao davna preživjela priča. Naše djevojke posvetiti će se vrtljarstvu, ali osim bilja, treba da se bave i sa živim biljem sa cvijećem našim, — na-

šom djecom. Ideal treba da im bude odgoj djece, te budućnosti naše, jer sve što zasađiš u nježnu meku dušu roditelja će stotrukim plodom. I mi ovdje žudimo da se pozabavimo djecom, mi bi htjeli, da ih pripravimo za veliku budućnost, ali nam nedaju. Roditelji još nisu dosta zreli, pa ne će da zajedničkim silama srušimo zid koji nas djeli od njihova blaga, koje je i naše blago.

Da žena umije da se snade u vrtljarstvu i gospodarstvu, uopće dokazuje nam farma Kineret. Vode je žene, i u njoj se odgajaju naše djevojke valjanim radnicama. Te se radnice bave kućanstvom u zadružnim akcijama fondova zaključilo 5678 g. sa gojenju povrća, koje je pomoću palestinske akcije fondove zaključilo 5678 sa znatnim dobitkom. Grupa radnica iz Sarone, koja se sastoji iz 16 djevojaka imala čistog dobitka 2000 fr. Grupa od 15 djevojaka u Kineretu 1500 fr., u Tiberiji 8 radnica 500 fr. Grupa od 15 radnica razdijeljena u razna manja mjesta 3000 fr. Jedino grupa od 10 djevojaka u Metuli bila je na gubitku, ali krivnja nije bila na njihovom maru, nego pokazalo se, da je bilo premalo konzumenata za povrće u okolini njihovih farme. Brojke u ovoj maloj statistici govore nam mnogo, donose divnu sliku pred oči naše. Palestinsko plavo nebo, sunce žeže, pred nama pružio se ogroman kompleks zemljišta, a po tome su kao cvjetovi posijane naše pionirke — naše židovske djevojke. Lica su im zažarena, put im potamnili, ojačale su i nitko ne bi u njima prepoznao djevojku blijedu, uskih grudiju, upalih očiju, koja je do nedavna u tijesnoj sobici venula. Takova žena radjat će nam i male Palestinke, kojih će prvi koraci već biti upereni u polje, da se već od malih nogu priviknu radu, a ti će i biti tek pravi uzorni seljaci.

Tema o ženi silno je zanimljiva i bila evo kadra, da me malo odstrani od one, o kojoj zapravo treba da govorim.

Prije nego predjem na rad u Jugoslaviji, ne mogu da zašutim, kako Buber veli, naše prave židovske junake — naše šomrime. Nije dosta, da je narodni fond dao galutskom Židu zemlje, nije dosta, da je tu zemlju obradjivao židovski radnik, ne to sve nije dosta. Židovsku zemlju moraju i Židovi čuvati, moraju je čuvati šumrini. Naš je šomer naša snaga, naša narodna garda. Po čitave noći on bdi i brani plod žuljeva svojih ruku od kradljivih Čerkeza, Arapa i drugih. Najbolji među najboljima, to su naši šomrini. Nije im zadaća laka: idejalisti su oni; oni svoj idealizam plaćaju svojom krvlju, a iz te krvi dižu se sjene naših Makabeja, koje nam dovikuju: Evo mi živimo u vama i samo tračak Palestinskog sunca dostajao je, da pognutu šiju galutskog žida isprave, samo tračak sunca dostajao je, da Makabeja u Židovu probudi. Nisu naši šomrini »djeca smrti« kako su ih pospradno u početku Čerkezi i Arapi nazivali, naši su šomrini djeca života — djeca budućnosti — šomrini su naša djeca starog — junačkog — makabejskog naroda.

Vratimo se sada radu narodnog fonda kod nas u Jugoslaviji. God. 1914. nastao je rat. Čuvstvo depresije, čuvstvo nemoći obuzelo je svakog pojedinca. Ideal koji treba da nam uvijek svjetli, kao da je na čas prepustio svoje mjesto zdvojnosti Radnici naši borili su se na frontama, li-

jevali su krv za tuđu stvar, a njihova se stvar gubila i prijetila je opasnost, da je i posve nestane. Dvije godine trajala je ta apatija, ali napokon uvidili smo, da tako dalje neide, da nesmiemo dozvoliti, ako se i većina naših ljudi na ratištima nalazi, da se ona šaćica koja je ostala, podaje neradu, naprotiv čas je zahtijevao, da stostrukim marom prionemo uz posao. I u našoj sobici Bregovite ulice 1. rujna 1917. počeo se graditi temelj intenzivnijem fondovom radu. Prvi je posao bio skupiti opet sve povjerenike u provincijama oko centrale u Zagrebu se staviti snjima u kontakt. Brzo su se odazvali, ta i oni su teško očekivali čas probudjenja. Novaca je počelo pridolaziti svakim danom sve više, svaka akcija fondova, koju smo poduzeli rodila je sjajnim plodom i mi danas možemo sa zadovoljstvom konstatirati, da ako i fondova centrala u Jugoslaviji ne stoji sasvim na prvom mjestu, stoji ipak u prvim redovima. Do druge polovice 1917. vodila je agende narodnog fonda gdja Klara Barmaper Jakobi, i njena je zasluga, da rad u prvim ratnim godinama nije posve presahnuo. Prinosi su bili neznatni, rijetki, ali ipak ona nije dozvolila, da ih sasvim nestane. Za to nama i nije bilo tako teško početi intenzivnijim radom, kad sam ustupila ja kao sučlan uprave. Iza nekoliko mjeseci zahvalila se gospodja Barmaper na upravi, i uprava fonda predje u moje ruke uz komisiju od tri člana i to gospodina Gustava Seidemanna iz Prjedora i g. Lava Sterna i Šime Spitzera iz Zagreba. Rad, koji je već bio u najboljem razvitku, nazvijao se i dalje, tako, da nam više nije dostajala dobrovoljna pomoć B. i C. Cijonki i ombudnaca, nego smo bili prisiljeni namjestiti plaćeno sile. Najjasniju sliku rada vidit će te iz brojaka, iz statistike, koju će vam g. Spitzer prikazati. Marni su bili rekoji naši povjerenici i zaslužili bi pohvalu, ali ja stojim na stanovištu, da je rad oko naše stvari tako uzvišen, tako lijep, da svaki onaj mora biti sretan, koji smije, da aktivno u tom radu sudjeluje. Mi svi radimo za našu stvar iz istih potreba iz kojih udišemo zrak, a držim, da nikome ne pada na um pohvaliti nas za to, jer zrak udišemo.

Sadanji polččaj u Palestini, u svijetu pruža nam nade, da će se doskora moći preći na pripreme kolonizacije Židova u Palestini u velikom opsegu. Narodni će fond nastojati, da čim više nabavi zemljišta. Davanjem zemlje u zakup omogućiti će se siromašnoj masi, da se naseli, a ujedno će se spriječiti spekulacija sa zemljištem na selu i u gradu, koju priječi da se razvije prava nacionalna kolonizacija. Po proračunu stručnjaka treba 500 milijuna maraka, da se naseli 1 milijun Židova. Da se ova svota namakne, treba još intenzivnije raditi.

Mnogi, koji nisu dosada pripadali nama, stupili su kao članovi u našu organizaciju, a budući da mi nesmiemo dozvoljavati, da i jedan član organizacije bude pasivan, to se možemo pouzdano nadati, da će se sada i prinosi znatno povećati. Oni, koji ne mogu da rade moralno, neka rade materialno.

U 1918. godini sakupili smo svotu od 158 hiljada kruna. Ne može se poreći, da je to sjajan uspjeh za šaćicu Židova Jugoslavije, ali obzirom na potrebe, to je kap latica. Dosada smo se i mogli zadovoljavati

i najsitnijim prinosima, jer je ostvarenje našega idejala bilo još vrlo daleko, ali sada se naš idejal ispunjava, sve se više primiče čas kada ćemo moći da ugledamo našu domaju, dani, satovi odmiču i mi prije nego se i nadamo, naći ćemo se na njenom svetom pragu. Onda moramo da stupimo u nju osvjetljena lica, moramo biti sviješni, da smo u galutu izvršili onu zadaću, koju je naša uzvišena ideja od nas zahtijevala. Mnogo nam novaca treba, treba nam velika glavica, a tu mi hoćemo i moramo skupiti. Mi 1919. ne smijemo da saberemo 158 hiljada, svota se mora povećati, ako ne podvostručiti. Rad oko tog ne će biti težak, radnici naši sada su kod kuće, pa treba samo htjeti, i mi smo uspješni. Prvi uvjet, da se dobro uspije jesu valjani povjerenici. U koliko ih na pojedinim mjestima nemamo, pobrinut ćemo se, da ih nadjemo, a onda marljivo na rad, da se uspije potpuno. Mi tražimo od naših povjerenika, da od vremena do vremena razjasne ljudima na skupštinama, što je i što znači nar. fond. Bude li to ljudima jasno, onda je polovica našega rada već ispunjena, onda ne će za prinose trebat tek moljkatiti, oni će sami dolaziti. U koliko ne bi povjerenici sami mogli, da ispune tu točku propagande, nastojali bi mi odavle da im pošaljemo točne podatke o važnosti nar. fonda ili bi im eventualno poslali govornika. U svakom mjestu potreban je samo jedan povjerenik, a ako ih ima više, to oni stupaju u zajednički rad i jedinstveno ga predlažu centrali narodnoga fonda u Zagrebu. Ima se provesti sveopće samoopozovanje. Dosada je akcija slabo uspijevala, ali mi je moramo pridignuti. Samoopozovanje ne ćemo više taksirati na 1 ili 2 krunu, već treba svako da se obveže, da će davati toliko, koliko mu ikako dopuštaju njegove prilike. Novac, što ulazi kod raznih zgoda jest slučajna, ali samoopozivanje jest stalno. Tom će akcijom ući znatne svote, a ujedno potsjetit će svakog mjeseca člana organizacije, da joj pripada i da radi za nju. U svezi sa samoopozivanjem treba svaki mjesec prazniti škrabice. Onda se ne će moći dogoditi, da povjerenik nakon godine dana nađe filir u škrabici, kao što se nedavno dogodilo.

Najznatnija akcija, koju kanimo ove godine provesti neka bude Nahla, trebamo da nakupujemo zemljišta, treba, da pribavimo domove našoj braći, koja bježe iz sadanjeg boravišta, gdje su pogromi na dnevnom redu, bježe oni u svoju domaju, gdje, kako mi jedan reče, voli i kamenje tući, nego u Poljskoj milijunaru biti.

Nachla sastoji se od 100 dunama zemlje za naseljenje jedne obitelji. Mogućnici neka uplaćuju čitave Nahle, na ime osobe, koju žele počastiti, a za manje imućne ostaju akcije darivanja pojedinih dunuma, drva i još mnoge druge.

Promjenom prilika dobit ćemo u naš djelokrug pojedine zemlje koju će doskora pripasti Jugoslaviji. U svako mjestance tih zemalja razapet ćemo mi naše žice. U koliko ne budu osviješteni, pobrinut će se po svoj prilici organizacija, da im pošalje ljude, koji će ih privesti na pravi put, a onda ne će ni fondu biti težak daljnji posao.

Evo po cijelom mom referatu vidi se silna važnost narodnog fonda, pa za to prihvatimo se još većim marom, većom ljubavi radu za našu stvar. Stavite se u

službu narodnog fonda, pružite mu moralnu i materijalnu pripomoć, da uzmogne osigurati narodno zemljište. Priredite narodu bez zemlje, zemlju novog, evatueg života, naroda bez slobode disanja, miran dom u dragoj nam domaji u Erec Izraelu.

Slijedi referat prof. Alekse Szemnitza o židovskoj štampi.

Referent govori najprije općenito o štampi, koja je, kao nijedna druga moć na svijetu, kadra da utječe na mišljenje i osjećanje čovječanstva, a zatim se iscrpivo bavi židovskom publicistikom, koja je veoma zaslužna za napredak i proširenje židovskog nacionalnog i radničkog pokreta i kojoj se imade zahvaliti u prvom redu, da je uspjela revolucija židovskih duhova i da su konačno priznate židovske težnje. Dabome, da je strahoviti rat ljuto harao i na području židovske publicistike. Ali su neka glasila ipak junački ustrajala. I baš njihova je zasluga, da nije ratni mač mogao prekinuti one niti, što su vezale članove židovstva raznih zemalja i da nije mogao rastrgati veze između jugoslavenskih i ostalih Židova. Što više, koncem god. 1916. i početkom 1917. nastao je preokret na bolje i mnogi časopisi i listovi počehše izlaziti, pa su u zajednici sa raznim židovskim korespondencijama zadobili snažni utjecaj na nežidovsko javno mnijenje, naročito u zemljama velikih zapadnih demokracija. Držeći se talmudskog načela, koje glasi: „Na tri emelja počiva svjetski poredak: Na istini, pravdi i miru“, — židovska je publicistika postala najdoličnije i najuspješnije borbeno sredstvo preporodjenog židovstva, a naročito u minulom ratu, bila je židovstvu u njegovoj borbi za opstanak, gotovo najvažnijim organom.

U okviru svoga referata, posvetio je g. prof. Szemnitz odlično mjesto prikazu židovske publicistike na hrvatsko-srpskom jeziku. Djelovanje uglednog časopisa „Židovska Smotra“, koja je izlazila od god. 1907. do početka rata 1914. spomenuto je s izrazima priznanja, jer je Židovska Smotra zavrijedila, radi svojeg biranog sadržaja i otmenog načina propagande, svaku hvalu. Nastavak djelovanja „Židovske Smotre“ zapalo je list „Židov“ — „Hajhudi“, koji je počeo izlaziti sredinom septembra 1917. u oči Roš hašane 5678. Ovaj je list imao svrhu da uspostavi kontinuitet rada, da prired, tlo za rad u budućnosti i da bude jugoslavenskom židovstvu izvjestitelj, putokaz i branič u teško ratno vrijeme. „Židov“ je izlazio sred najtežih prilika, ali nije smal: ao, jer je imao da udovolji neodgodivoj potrebi vremena. On je došao u pravi čas i njegova je zasluga, da je jugoslavensko židovstvo moglo bar donekle pripravljeno dočekati svršetak rata. Šaka ljudi, što se kupila oko „Židova“ načinila je most između prošlosti i budućnosti; pripomogla je raširenju i ojačanju cionističke ideje i popularizaciji naročito Židov, narod. fonda. Usprkos mana i nedostataka „Židov“ je u glavnome zadovoljio i općenito je priznato, da je bilo svakako za našu stvar bolje, što smo imali i takav list, nego da nijesmo imali nikakav list, za trajanja rata. Da je „Židov“ uspio dokazuje i broj pretplatnika, kojih imade već preko 1800, dok se list radi velike potrage štampa u 2000 primjeraka. — U zajednici sa „Židovom“ radi na osviješćenju židovstva sarajevska „Židovska Svijest“, koja je počela izlaziti nakon jesenskog prevrata u Jugoslaviji. I ovaj list

broji već preko 1100 predplatnika, a raširen je naročito, među sefardima. Oba spomenuta židov. nacionalna lista potrebna su, jer u plemenitom natjecanju rade za jedan te isti uzvišeni cilj, za Cijon.

Nakon ovog prikaza o djelovanju židovske štampe do konca godine 1918. pozabavio se g. referent i sa zadacima žid. publicistike u bližoj budućnosti. Ističe, da „Židov“, koji je već proglašen zvaničnim glasilom saveza cionista, treba da izlazi svakog tjedna; „Židovska svijest“ treba da nastavi u dojakošnjem duhu, a kao treći drug u kolu, biti će potreban židovski list u Beogradu. Osim ovih glasila, kojima je glavna svrha propaganda, biti će u informativne svrhe potrebno izdavanje „Židovske korespondencije za Jugoslaviju“. Ova će korespondencija obaviještivati nežidovsku javnost Jugoslavije i židovsku i nežidovsku javnost ostalih zemalja. Nadalje je potreban takodjer organ, koji će se baviti više pitanjima židovske znanosti, književnosti i umjetnosti pa bi bilo poželjno, da opet počne izlaziti Lichtova „Židovska Smotra“.

U savezu s prikazom židovske štampe, dotakao se g. prof. Szemnitz i pitanja židovske propagandističke, poučne i zabavne književnosti na hrv. srp. jeziku. Prije svega valja se pobrinuti za prikladno štivo našoj mladeži i našoj djeci, kako bi već zarana usadili u mladjana srca smisao i ljubav za židovstvo. A i duševnoj hrani naših starijih moramo posvetiti veliku pažnju. Izdavanjem dobrih originala, ali u prvom redu, valjanih prijevoda moderne židovske književnosti, kao i popularnih knjižica u propagandističke svrhe, bilo bi donekle udovoljeno velikoj potrebi. Vrlo bi poželjno bilo izdavanje udžbenika za školsku mladež, a naročito jednog popularnog žid. kalendara. Dosadašnje žid. publikacije na hrv. srp. jeziku kao: Lichtov prijevod Rosenfeldovih „Pjesama iz geta“; prijevodi Nordauove, Lichtheimove i Ehrenpreisove brošure; izvještaji „Bar Giore“ i „Judeje“, Spomenica Nar. Vijeću S. H. S. itd. — raspačane su, pa smo danas, skoro bez ikakog propagandističkog materijala.

Medjutim, istodobno raste dnevno potreba židovskog štiva, nesamo radi većeg broja Židova u novoj Jugoslaviji, već i radi toga, što se danas uopće opaža veliko zanimanje za židovska pitanja. S tim činjenicama valja računati. Zato, da bude uspješna, mora se rad usredotočiti u okviru Saveza; mora se osnovati nakladni zavod, koji bi ujedno bio i knjižara za židovsku književnost, umjetnost i glazbu, dok bi se izdavanje dobrih publikacija podupiralo iz sredstava već osnovanog nakladnog fonda.

Izdavanjem dobrog štiva najbolje će se moći djelovati na pristaše i ujedno će se uspješno moći suzbijati anacionalne i destruktivne tendencije nekih krugova. A i inače je uzgojna vrijednost valjane publicistike upravo neprocijeniva. Zato moramo nastojati, da svim silama, podupremo svoju štampu i knjigu, jer ćemo time, u neku ruku, pomagati takodjer na djelu ostvarenja naše velike i lijepe ideje.

Dajući izražaja zahvalnosti svima onima, što su bili dosada saradnici, podupirači i prijatelji židovske štampe, ističe prof. A. Szemnitz, da je židovska štampa kulturno orudje i da je njezino djelovanje miroljubivo. Medjutim, i ta miroljubivost mora